

• РЕТРОРОМАН •

АНДРІЙ КОКОТЮХА

НЕВІДОМИЙ
З БУЛОНСЬКОГО
ЛІСУ

Харків
«ФОЛІО»
2025



Париж, травень 1926 року
Булонський ліс¹

Віктор Гончарофф.

Він називав себе на французький манір, та для Ізабель Лафон її *cher ami* цінний саме походженням. Не просто росіянин — нащадок одного з найдавніших російських дворянських родів. Не хвалився, Ізабель сама це знала. У родині Лафон неприхований, а останнім часом — навіть публічний культ Росії склався ще задовго до її народження.

— Маю кілька крапель російської крові, — похвалилася дівчина вже в перший день знайомства.

— Ви й без цього зізнання вже справили на мене враження, мадмуазель, — усміхнувся Віктор у відповідь.

— І зовсім не збираюся! — Ізабель тоді надула губки. — Просто захотіла розказати вам свою родинну історію. Але якщо вам нецікаво...

— Пардон, я нечемний. Згоряю від цікавості.

Обоє кокетували, фліртували, грали, були свідомі того. І обом це подобалося. Адже коли між двома незнайомцями спалахує іскра й розпалює взаємний інтерес, починають діяти неписані правила. Тим часом свою історію дівчина не вигадала.

Хоч удома її схильні вважати красивою сімейною легендою, аніж до найменшої деталі реальним фактом. Проте сто років тому, в часи наполеонівських війн², коли в Росії аристократія переживала пік захоплення Бонапартом, родовитий петербурзький дворянин із фамілії Ієвлєвих виписав із Парижа для своєї доньки Лизавети гувернера. Дівчинка була третьою, наймолодшою дитиною і єдиною дівчинкою. До того ж дитиною пізньою. Матінка народила її в критичний для жінки вік, коли є ризик або не виносити й викинути плід, або — втратити дитину невдовзі після пологів.

Тому над Лизаветою квоктали від першого дня народження, берегли від найменшого протягу й загалом від будь-яких загроз ззовні — обоє батьків душі в меншій не чули. Старших братів це не зачіпало бодай тому, що різниця між ними — лише рік, свободу мали повну, творили, що хотіли, й обоє готувалися вступити до Першого кадетського корпусу. Тож майбутнім офіцерам російської армії не личило бути матусиними ма-зунчиками. Водночас братів вважали не лише обов'язком, а й честю оберігати молодшу сестру й у разі — не приведи Господи! — чого, покарати того, хто дозволить собі кривду.

Синів оминула батьківська примха — виховання французом. Але з доньки тато бажав зробити справж-

ню витончену світську даму. Яка з часом могла й мусила стати діамантом Ієвлевих. Адже голова сімейства пишався, що походить саме від гілки государевих ближніх стольників³, тож вважав себе не останньою персоною в Санкт-Петербурзі. Саме тому в гувернери взяв саме парижанина. Порода нічого не значила, місце важливіше. Ще й бажано, щоб парижанином кандидат був хоча б у другому поколінні. І не старим, отак.

Гастон Бопре, який надав Ієвлеву рекомендаційного листа, цілком наймача влаштовував. Народився в Парижі двадцять шість років тому. Його бабуся приїхала до столиці з Бретані в пошуках особистого щастя і знайшла його в особі не аж такого збіднілого паризького аристократа. Утім, коли з'явився на світ її онук Гастон, процес збідніння не зупинився, хай і тривав доволі повільно. Та все-таки Бопре-старший примудрився подбати про пристойну освіту для єдиного сина, хоч і мав справді невеликі статки.

Дитинство й отроцтво Гастона припало на буремну добу революції⁴, яка завершилася приходом до влади Наполеона. Десятиріччя нестабільності та часів, коли Бопре впадав у розпач і справді боявся за своє життя й життя родини, зробили з нього ярого, переконаного бонапартиста. Відданість імператору зіграла свою роль — публічна батькова лояльність до імператора допомогла синові вступити в Сорбонну й закінчити навчання незадовго до реформи⁵. Кілька років учорашній студент давав собі раду з приватними уроками, а потім, теж не без участі активного батька, потрапив до Росії, в дім Ієвлевих.

Тут йому запропонували кімнату й стіл, але відразу висунули умову: платню діставатиме меншу, ніж зазви-

чай тут платять гувернерам. Окрім родовитості голова сімейства був знаний своєю скупістю. На його глибоке й щире переконання, француз із не дуже заможної родини має пишатися службою в *самого* Ієвлева значно більше, ніж поставленим окладом. Спершу Гастон не мав іншого вибору. А потім готовий був відмовитися від будь-яких грошей, щоб тільки бути поруч із виховницею.

— Прапрабабуся розповіла прабабусі. Прабабуся — бабусі. Бабуся — маман. Маман — мені. То було красиве й заборонене кохання, — говорила Ізабель.

Тоді вони з Віктором неквапом гуляли Люксембурзьким садом. Березню лишилося кілька днів, але Париж славний тим, що весна тут приходить швидко. Нею пахне все. І навіть якщо довкола ще нічого не розквітало, лиш брунькувалося, здавалося, що тутешні квіти, чії назви не всякий утримає в голові, вже розпустилися, грають неповторними барвами. А пахощі їхні наситили холодне, вологе повітря, лоскочуть ніздрі й заповнюють легені. Ідеальне місце для романтичних історій, до того ж *татап* повідала Ізабель сімейну казку саме в цьому казковому місці, біля фонтана.

За тією ж родинною традицією, її розповідали дітям, коли вважали, що ті вже доросли до глибинного розуміння.

— Мезальянс, одначе, — багатозначно кивнув Віктор.

Як у нас, тільки навпаки — так тієї миті закортіло вигукнути Ізабель. Стрималася, бо між ними ще нічого не було, хоч потроху й починалося. Віктору зараз двадцять шість, вік прапрадіда Гастона. Ось тільки, на відміну від нього, він з родини впливових та відомих російських

аристократів. Щоправда, за іронією долі, Гончарових революція не піднесла на хвилі, а викинула геть тією ж хвилею. І збіднила, звісно, Віктор цього не приховував.

Він — збіднілий, але аристократ. Вона — з аристократів, які мають славний родовід та досить середні за нинішніми мірками статки.

А отже, нічого не навпаки, ось!

Ізабель тоді на мить уявила себе перед дзеркалом у ванній. І так само подумки показала відображенню краєчок рожевого язичка. Потому зручніше взялася за лікоть кавалера, повела далі:

— Гувернер та вихованиця приховували роман так довго, як могли. Лизаветі, прабабусі, щойно виповнилося шістнадцять. Вінчатися в такому віці вже допускається. Та й молодшим не гріх шлюбитися в деяких країнах.

— Їх чимало, — вставив Віктор.

— Словом, вони вже стали коханцями й жили, як тоді казали, в гріху. Усе шукали нагоди та слів, щоб відкритися їй батькам. Та якось забули про обережність, їй заскочила прислуга, з переляку розказала все барині. На Гастонове щастя, Ієвлева тоді не було вдома. Хазяйка в істериці звеліла забиратися геть, бо Ієвлев звелів би двірні скрутити спокусника. У кращому разі здав би жандармам, у гіршому — наказав би забити на смерть. Ніхто й не дізнався б, а якби впливло, то нічого Ієвлеву не було б.

— Такі звичаї не лише в Росії, — обмовився Віктор.

— *Mon Dieu*, я ж не сперечаюся! Варварство є й донині, навіть варварська війна його не всюди вибила! Просто кажу, якої небезпеки уникнув мій прадід. Лизаветі пощастило, бо знаєш же — вона мазунка, улюблениця.

Її не звинувачували, не карали, вважали жертвою хти-вого спокусника. Брати, які не так давно випустилися з кадетського, особисто взяли за пошуки вигнанця, й батьківських грошей не шкодували. Тим часом Лизавета згодом отримала таємне послання від коханого Гастона — і втекла з дому, — Ізабель закотила очі. — Потім вони пробиралися до Франції, справді пробиралися, бо документами краще не світити...

— Майже як ми, — не дуже чемно перебив Віктор.

Гончаровим усе-таки пощастило більше. Вони були переконаними монархістами. Тож зречення царя весною сімнадцятого⁶ не лишало вибору, крім як палити мости. Час показав: без зволікань виїжджати — гаразд-гаразд, тікати, — з Петрограда й загалом із Росії було правильним рішенням. Залізниця погано, але все-таки працювала. До Одеси — чугункою⁷, звідти морем — до Константинополя, важко даючи раду маминій морській хворобі. Далі все змішалось. Проте час виграли, бо після червоного перевороту довелося б пробиратися за кордон без речей, в тому, що встиг одягнути й з тим, що вдалося сховати в одязі — й заледве не поповзом по грязюці. Хто такого не передбачив, гадаючи, що це ненадовго, пересидять, тих уже наступного року хапали, саджали та розстрілювали партіями, не рахуючи.

— Уже в Парижі батьки Гастона спершу розгубилися, та згодом благословили. Вони ж французи, а тут така амурна історія... Навіть якби не хотіли, все одно мусили. Лизавета чекала на дитину. Але, — Ізабель клацнула язиком, — більше в нашій родині росіян не було. Не складалося якось. Та ми, Лафони, не вважаємо російське чужим.

Дівчина не кривила душею. Бо справді, відтоді й на сто наступних років сентимент до Росії та російського став для її сім'ї звичним, навіть обов'язковим. Ні, пояснювала вона Віктору, це зовсім не означає, що всі зобов'язані русофільствувати під страхом прокляття. Спершу подібні настрої були виявом шани до Лизавети Бопре, уродженої *Ієвлєфф*. Потім, уже в часи дідової молодості, в Парижі почала гастролювати російська опера. Частими гостями стали тамтешні письменники, актори, художники. Мама з року в рік нетерпляче, до сверблячки чекала російських сезонів, і Ліза підсвідомо, з молоком, перейняла це: адже народилася в рік їхнього початку⁸.

Тож тяга до росіян, ще й родовитих, а отже — не чужих їхній культурі, у родині Лафонів зрозуміла. Проте Ізабель привабило у Вікторові дещо більше, ніж походження, манери, порода й уміння підтримувати розмову. Коли зійшлися ближче й у них *почалося*, дівчина відкрила коханця з інакшого боку. Емігрант Гончаров був у неї не першим. Повоєнний світ уже вісім років, як казився, й Париж тут тримав першенство. Наче не тільки людям, а цілому місту хотілося галопом, шаленими темпами надолужити все втрачене за воєнну добу. А ще — забути й забутися, пуститися берега, відкинути заборони, забобони, світські умовності, створити новий порядок й жити за ним.

Учора провести не романтичну ніч кохання, а пів години плотського шаленства вважалося гріхом та розпустою. Сьогодні — звичним заповненням часу на джазовій вечірці, між двома коктейлями. Ізабель була дитиною свого Парижа й свого часу, багато чому не надавала осо-

бливого значення. Аж поки не зійшлася з Віктором, і той не відкрив їй світ справжнього куражу.

Так, як уміють лише росіяни — невпинно, нестримно, сторчголов, стрімголов, не бачачи броду й перепон.

Вони не кохалися, не любилися — це був той самий розпусний брутальний секс, секс заради сексу, який продавали на площі Пігаль чи бульварі Кліші. З подачі Гончарова робили це будь-де. Ідею подавав хто завгодно, хоч частіше ініціатором справді був Віктор. Могли прилаштуватися під будь-яким із мостів на набережній, і навіть вирішили помітити кожен. Усамітнювалися в тісних туалетних кімнатах перших-ліпших бістро. Двічі платили таксистам і на втіху їм товклися на задніх сидіннях. Якось ризикнули біля будинку Ізабель на бульварі Пастера, знайшовши там місцинку ну зовсім не призначену для такого.

А нині, пізнього травневого вечора, збиралися до Булонського лісу.

— Чому раніше не подумалися? — запитала Ізабель, важко дихаючи в передчутті чергової пригоди.

— Там без нас парочок вистачає, — цинічно посміхнувся Віктор. — Треба вирішити, чого хочемо. Щоб нас бачили повії обох статей та збирали з клієнтів гроші за видовище — чи заховатися від усіх чимдалі.

— Гадаю, до такої публічності я ще не готова, — Ізабель провела язиком по губах, дражнячись. — Хоча хтозна. Цікаво, які ще заборони долатимемо?

— Треба зробити це прилюдно, потрапити в поліцію й примудритися зробити це в дільниці.

— Тільки в росіян така збочена фантазія!

— Тобі ж саме це й подобається.



Зміст

<i>Розділ перший.</i> Климентій Кошовий, охорона Головного Отамана	21
<i>Розділ другий.</i> Кримінальна хроніка за сніданком	34
<i>Розділ третій.</i> Ніхто родом із нізвідки	41
<i>Розділ четвертий.</i> Маємо клопіт, панове	58
<i>Розділ п'ятий.</i> Про що не знає поліція	69
<i>Розділ шостий.</i> Сто франків за розмову	77
<i>Розділ сьомий.</i> Руїни отамана	94
<i>Розділ восьмий.</i> Манекени	111
<i>Розділ дев'ятий.</i> Неоціненна послуга	119
<i>Розділ десятий.</i> Усі дороги ведуть до «Елефанту»	127
<i>Розділ одинадцятий.</i> Коньяк на порожній шлунок	136
<i>Розділ дванадцятий.</i> Коштом закладу	145
<i>Розділ тринадцятий.</i> Російська рулетка	156
<i>Розділ чотирнадцятий.</i> Чорна людина	165
<i>Розділ п'ятнадцятий.</i> Небезпечна прогулянка в Кліші	181
<i>Розділ шістнадцятий.</i> Можна заспокоїтися	192
<i>Розділ сімнадцятий.</i> Докори сумління	200

<i>Розділ вісімнадцятий. Ювелір із бульвару Капуцинів...</i>	207
<i>Розділ дев'ятнадцятий. Викрадення в Парижі.....</i>	229
<i>Розділ двадцятий. Четверо мушкетерів</i>	241
<i>Розділ двадцять перший. Петрику, Петрику... ..</i>	249
<i>Розділ двадцять другий. Прощання</i>	261
<i>Розділ двадцять третій. Остання деталь</i>	271
<i>Розділ двадцять четвертий. Час смерті.....</i>	282
Коментарі	305
Література	315